JOLANTA VASKELIENĖ
Vilniaus universiteto Šiaulių akademija
ORCID id: orcid.org/0000-0002-8516-8608

Mokslinių tyrimų kryptys: žodžių daryba, morfologija, teksto lingvistika, stilistika, variantiškumas.

DOI: doi.org/10.35321/all88-17

Daiva Murmulaitytė
NAUJAŽODŽIŲ DARYBOS IR MORFEMIKOS TYRIMŲ PERSPEKTYVOS (*LIETUVIŲ KALBOS NAUJAŽODŽIŲ DUOMENYNO* ATVEJIS)

Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2021, 184 p.
DOI doi.org/10.35321/e-pub.16.naujadaros-tyrimu-perspektyvos
ISBN 978-609-411-289-8

Daivos Murmulaitytės monografija yra pirmoji knyga, skirta 2011 metais pradėtam kurti nuolat pildomam Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynui[1] (toliau – ND arba duomenynas) ir jo teikiamoms tyrimo galimybėms aptarti. Šiuo metu ND yra daugiau antraštinių naujažodžių ir iliustracinių pavyzdžių negu jų buvo monografijos rengimo metu[2], taigi kai kurios monografijos įžvalgos jau dabar gali būti dar labiau pagrindžiamos, papildomos (o gal

[1] „Šiame duomenyne kaupiami nuo XX a. pabaigos lietuvių kalboje atsiradę ir dabartinėje viešojoje vartosenoje atsirandantys nauji žodžiai (skoliniai ir naujadarai), žodžių junginiai ir santrumpos, naujos žodžių reikšmės, taip pat **informacija apie naujažodžių kilmę, vartojimą ir norminimą**.“ (https://ekalba.lt/naujazodziai/apie/ND%20%C4%AEvadas [žiūrėta 2023-01-25]).

[2] ND kūrėjų teigimu, 2022 metų pabaigoje duomenyne buvo 7920 aprašytų naujažodžių ir daugiau kaip 28 000 iliustracinių pavyzdžių (https://ekalba.lt/naujazodziai/apie/ND%20Duomenyno%20sandara, žiūrėta 2023-01-25), monografijos Įvade („Tiriamasis šaltinis“) rašoma, kad 2020 m. lapkričio mėn. ND buvo 6300 naujažodžių ir 23 000 iliustracinių pavyzdžių.

ir paneigiamos?) remiantis naujų duomenų analizės rezultatais[3]. Monografijos autorė Daiva Murmulaitytė pasirinko tirti lietuvių kalbos naujadarą (naudojantis ND medžiaga) ir šį duomenyną parodyti kaip žodžių darybos ir morfemikos tyrimų priemonę[4]. Tam monografijos autorė visiškai pasirengusi, ji į tiriamą objektą labai įsigilinusi – ši knyga yra Daivos Murmulaitytės 2017 metais pradėtų įvairių su ND susijusių tyrimų tąsa, apibendrinimas. Akivaizdu, kad puikiai susipažinta ir su kitų tą patį tyrimo objektą pasirinkusių mokslininkų darbais, įsigilinta ne tik į Lietuvoje, bet ir pasaulyje atliekamus žodžių darybos, neologijos, kontaminacijos ir kitus tyrimus. Norintieji išplėtoti vienokias ar kitokias knygoje pateikiamas žinias galės pasinaudoti nurodyta įvairiomis kalbomis publikuota literatūra (sąraše 111 pozicijų).

Monografijos struktūra logiška, tinkama, aiški – ją (be trumpos Padėkos) sudaro Įvadas, dvi į skyrius ir poskyrius suskirstytos dalys, pagrįstos su analize koreliuojančios išsamios išvados, šaltinių ir literatūros sąrašai, 9 puslapių santrauka anglų kalba[5], leidžianti kitakalbiams, kurie domisi naujadara, naujažodžiais, duomenynais ir pan., susipažinti su pagrindiniais tyrimo rezultatais ir įžvalgomis. Taigi monografijos turinys labai apgalvotas ir nuoseklus. Monografijos Įvade pristatyti tyrimo šaltinis (ND), objektas, tikslas ir jam pasiekti reikalingi uždaviniai, aptarta tyrimo metodologija, pateikta tyrimų, besiremiančių ND, apžvalga, pristatyta monografijos struktūra. Pirmojoje monografijos dalyje („*Naujažodžių duomenynas* – naujadarų šaltinis ir jų tyrimo priemonė“) rašoma apie ND kaip naujadarų sankaupą ir naujadarų tyrimo priemonę. Šią dalį sudaro 3 skyriai – juose pristatytos ND pateikiamos naujažodžių rūšys, aptariami leksiniai ir semantiniai naujadarai[6], atgijusi leksika, didžiausias dėmesys skiriamas darybiškai nagrinėtiniems naujažodžiams. Čia aptariami ir ND duomenų atrankos principai (kalbama apie veiksmažodžių abstraktų reguliarumą, sangrąžinius vedinius, daugiareikšmiškumą, apibendrinama). Toliau koncentruojamasi į

[3] Reikia pasakyti, kad ND empirine medžiaga grįsta ne tik ši monografija, bet ir pernai apginta monografijos autorės vadovauta Agnės Aleksaitės (2022) daktaro disertacija. Disertacijos autorė rėmėsi 3098 dariniais, atrinktais iš 5319 2017–2019 m. ND leksikografiškai aprašytų vienetų. Abu konceptualūs veikalai (recenzuojama monografija ir disertacija) yra gera bazė, atspirties taškas tyrinėjant naujažodžius, abiejų veikalų įžvalgomis (gretindami, lygindami gautus naujadarų analizės rezultatus) gali pasinaudoti kiti naujažodžius (ar naujadarus) tyrinėjantys mokslininkai (recenzentė tuo jau yra pasinaudojusi, žr. Vaskelienė 2022a).

[4] Pagirtina tai, kad autorė nesiriboja naujadarais, bet į tyrimų lauką įtraukia ir naujas reikšmes įgijusius, atgijusius žodžius.

[5] Santrauką išvertė Jovita Bagdonavičiūtė.

[6] Autorė labai taikliais pavyzdžiais parodo, kuriuos iš ND pateiktų žodžių ir dėl kokių priežasčių reikėtų laikyti naujai padarytais žodžiais (leksiniais naujadarais), o kurie galėtų būti laikomi semantinės raidos produktu.

ND žodžių darybos ir morfemikos duomenis (struktūrą, ištirtumą, tyrimų išgales) bei į ND bazės pritaikymo išsamiai naujažodžių darybos analizei klausimą. Antroji monografijos dalis skirta naujadaros tyrimo kryptims ir bandomiesiems tyrimams pristatyti. Šią dalį sudaro du skyriai, kurie temiškai skirstomi į poskyrius. Antrosios monografijos dalies pirmame skyriuje („Naujų lietuvių kalbos žodžių darybos polinkių fiksavimas ir analizė“) pristatomi naujadarų darybos polinkiai, detaliau kalbama apie daiktavardžių naujadarą ypač didelį dėmesį skiriant dūrybos dėsningumams, darybos tipams, jų pamatinių kamienų morfeminei sudėčiai, klasifikacijos problemoms aptarti. Vertinga tai, kad monografijoje analizuojami ne tik morfologinės žodžių darybos būdu atsiradę naujažodžiai (t. y. naujadarai), bet ir nemorfeminiu būdu sukurti dariniai, kontaminantai: supažindinama su kontaminacijos sąvoka, aptariami kontaminantais laikytini dariniai, rašoma apie probleminius atvejus, numatomos tolesnės kontaminantų tyrimo gairės[7]. Antrosios dalies antras skyrius („Naujažodžių darybinių ryšių tyrimai“) skirtas darybos lizdams, darybos kategorijų, darybos tipų, leksinių semantinių grupių tyrimams aptarti ir pristatyti. Labai pravartu tai, kad poskyriai baigiami apibendrinimais. Apskritai pasakytina, kad monografijoje pristatomos įžvalgos, tyrimų rezultatai daugeliu atvejų nekelia jokių abejonių. Atskirai minėtinos iliustratyvios, tekstą papildančios 18 lentelių ir 12 paveikslų[8]. Pagirtina, kad autorė svarstydama vieną ar kitą aspektą neapeina ir diskusinių klausimų, parodo iškylančias problemas, siūlo galimus sprendimus, taigi monografijoje ne tik (ne tiek) apžvelgiama, kas padaryta, bet ir labai motyvuotai, preciziškai parodomi nevienodumai, ND pildymo, tobulinimo, pritaikymo įvairaus pobūdžio tyrimams aspektai, galimybės, be to, rašoma ne aptakiai, o parodant, pateikiant konkrečių pavyzdžių. Pasakytina, kad tiek monografijos visuma, tiek atskiros dalys gali būti naudingos įvairiems tikslams, pvz., norintys susipažinti su morfologinės darybos dariniais gali rinktis skaityti vieną skyrių, besidomintys kontaminacija gali skaityti kitą, kam rūpi naujadarų dūryba, gali studijuoti tam skirtą skyrių, kas domisi atskiromis darybos kategorijomis (įrankių pavadinimų, pavadinimų pagal lyties skirtumą) atitinkamai gali pasirinkti jų analizei skirtus

[7] Daiva Murmulaitytė apskritai yra viena iš nedaugelio lietuvių mokslininkų, nuosekliai tyrinėjančių kontaminacinius darinius.

[8] Pvz., ND pateiktų naujažodžių rūšys labai aiškiai ir iliustratyviai parodytos 2-oje lentelėje, 3-ioje lentelėje informatyviai pateikti galimi naujažodžių ir morfemikos tyrimo aspektai ir nurodyta (ne)galimybė juos tirti, įvairiais tikslais gali būti pasinaudota 9-oje lentelėje pateiktais duomenimis apie dūrinių tipus ir tų tipų pavyzdžius ir pan.

skyrius ir pan.[9]. Daivos Murmulaitytės monografija parašyta moksliniu stiliumi, tvarkinga, tinkamai suredaguota. Ši knyga pravarti ir praktiškai – joje pateikta medžiaga, įžvalgos, pasiūlymai gali prisidėti tobulinant ir toliau pildant ND – didžiausią lietuvių kalbos naujažodžių šaltinį.

Ne mažiau vertingu dalyku laikytina tai, kad monografija ne tik suteikia naujos informacijos, bet ir verčia mąstyti, kelti klausimus, diskutuoti. Taigi norėtųsi keletą tokių momentų ir paminėti.

Lietuvių kalbotyroje (deja) nėra vieno (tokio pat) požiūrio į kai kuriuos žodžių darybos dalykus (tai tebelaukia detalesnio žvilgsnio ir aptarimo, bet neturėtų būti apeinama ir recenzijoje). Puiku, kad monografijos autorė (žr. p. 14–15) rašo apie požiūrio į žodžių darybos būdus skirtybes, pvz., apie darinių su *be-* (*begalvis, -ė*) nevienodą traktavimą, ir teigia, kad „[Š]iame, *Duomenyno* naujadarų, tyrime taip pat laikomasi tradicinio požiūrio į priešdėlių vedinius [pabraukta rec.] [...] didžiąja dalimi dėl to, kad naujadaros polinkiai lyginami su tradicinės žodžių darybos dėsningumais, aprašytais dabartinės kalbos gramatikose“. Laikantis tradicinio požiūrio darinys *begalvis, -ė* būtų traktuojamas kaip priešdėlio *be-* vedinys iš vieno pamatinio žodžio *galva*[10]. Monografijos p. 68 sugrįžtama prie nevienodo darinių su *be-* traktavimo[11] ir kalbant apie darinį *bežidinis, -ė* nurodomos dvi galimybės: rašoma, kad tai galėtų būti mišriosios darybos – priešdėlio ir galūnės – darinys iš *židinys* arba čia gali būti įžiūrimas galūninis darybos būdas, o pamatu eina ne žodis (*židinys*), o žodžių junginys (*be židinio*). Pasakytina, kad paprastai kaip mišrusis darybos būdas sufiksacija-paradigmacija (priešdėlinis-galūninis) nebūna nurodoma[12], kitas dalykas, kodėl prie *bežidinis, -ė* nebėra parašyto tradicinio požiūrio, kad tai priešdėlio *be-* vedinys iš vieno žodžio *židinys*? Taigi vis dėlto iki galo neaišku,

[9] Atskirai minėtinas autorės vartojamas terminas *alternatyvi daryba* (p. 66) – jis lyg ir kitų žodžių darybos specialistų nevartojamas, bet tinkamas, veikiausiai tai būtų Vinco Urbučio (2009: 109–110) darinių su paraleliniais pamatiniais žodžiais atitikmuo (vartojamas kalbant apie darinio pamatavimą tiek vieno, tiek kito (kitų) žodžių).

[10] Dar žr. monografijos p. 11, kur *betarmis, -ė* laikomas priešdėlio *be-* vediniu su šalutine darybos priemone (galūne), plg. Urbučio monografijoje (2009: 260) dariniu *bedarbis, -ė* iliustruojamas priešdėlinis darybos būdas, kai priešdėlis eina sykiu su galūnės keitimu.

[11] Tai išties svarbu, nes viena ar kita pozicija lemia naujadaro darybos būdą.

[12] Žr. monografijos p. 13: „[...] lietuvių kalboje pasitaiko ir ***mišriosios darybos***, kai vienu metu taikomi du žodžių darybos būdai, pavyzdžiui, priešdėlių-priesagų (prefiksacija-sufiksacija, taip padaryti jau seniau fiksuotieji *povestuvinis, -ė*, *priešKarinis, -ė*, *pakylėti*, *paeiliui* ir kt.) ar dūrybos-priesagų (kompozicija-sufiksacija, pavyzdžiui: *pelėkautai*, *žmogėdra* ir kt.) (Urbutis 2009: 340–342; Jakaitienė 2009: 254; Keinys 1999: 82–83, 97, 102).“

kokios pozicijos dėl darinių su *be-* (tradicinės[13] ar Antano Smetonos (2005), Aldonos Paulauskienės (1983: 100–103; 1994: 81; 2007: 20–22) ir kai kuriais kitais atvejais laikomasi monografijoje.

Žodžių darybos veikaluose nevienodai suprantamas ir sangrąžos vaidmuo, o tai susiję su sangrąžinio darybos būdo (ne)skyrimu. Dažniausiai nurodomi du veiksmažodžių darybos būdai – sufiksacija ir prefiksacija – t. y. kalbama apie priesagų ir priešdėlių vedinius (žr. LKE 593; Paulauskienė 1994: 363–279; LKG 1971: 247–298; Ružė 2012: 53–62). DLKG (2005: 385; 406–409) be minėtų dviejų veiksmažodžių darybos būdų nurodomas dar vienas – sangrąžinis – darybos būdas. Šios pozicijos laikomasi ir recenzuojamoje monografijoje[14]. Beje, dėl minėto požiūrio į sangrąžą DLKG labai plačiai suprantami ir mišriosios darybos veiksmažodžiai – gramatikoje mišriosios darybos rezultatu laikomi ne tik priešdėlinio-priesaginio darybos būdų dariniai, bet ir tokie, kurie padaryti su priesaga ir sangrąža bei priešdėliu ir sangrąža (DLKG 2005: 409–410). Taigi monografijoje sangrąžinis būdas laikomas atskiru, tik veiksmažodžiams būdingu[15], žodžių darybos būdu: p. 12 nurodomi **priesagų, priešdėlių, galūnių** vediniai ir rašoma, kad „veiksmažodžiai dar daromi su tik jiems būdingu ***sangrąžos afiksu*** (sangrąžos dalelyte). Taigi, vediniai klasifikuojami pagal pagrindinę jų darybos priemonę.“[16]. Abejonių nekyla dėl priesagų, priešdėlių, galūnių vedinių pavyzdžių, bet čia pat parašyti su sangrąžos dalelyte padaryti (?) tokie veiksmažodžiai: *įsi**i**katinti* ‘pasiimti auginti pamestą katę’ (: *įkatinti*), *užsi**i**grybauti* ‘užsidirbti pinigų iš parduotų grybų’ (: *užgrybauti*). Ar išties sangrąžos vaidmuo čia toks pat kaip priesagų, priešdėlių, galūnių vediniuose? Morfologijos veikaluose nurodomas įvairus sangrąžos reikšmių skaičius, bet dažniausiai minimos tiesioginė (*prausia – prausiasi*), netiesioginė (*neša – nešasi, perka – perkasi*), veiksmo srities apribojimo pačiu atlikėju (*kelia – keliasi*) ir kt. (LKE 471) – pastarąsias reikšmes ir galima jausti lyginant nesangrąžinę ir sangrąžinę formas *įkatinti* (‘paimti auginti pamestą katę’) ir *įsikatinti* (‘pasiimti [t. y. *paimti sau / pačiam* – rec.] auginti pamestą katę’), *užgrybauti* (‘uždirbti pinigų iš parduotų grybų’) ir *užsigrybauti* (‘užsidirbti [t. y. *uždirbti sau, savo*

[13] Pasakytina, kad galimybė vedinius (žr. p. 68 *sočiapilvis*) daryti su galūne iš junginio *sočiu pilvu* apskritai prieštarauja tradiciniam požiūriui, kur vediniai ir dūriniai (atitinkamai vedyba ir dūryba) skiriami būtent pagal pamatinių žodžių skaičių ir kur *sočiapilvis, -ė* tipo dariniai laikomi dūriniais (žr. Keinys 1999: 18; Urbutis 2009, 333; LKE 148, 590 ir kt.).

[14] Tokia pat pozicija matyti ir Žodžių darybos vedlyje (Murmulaitytė, Aleksaitė 2021), A. Aleksaitės disertacijoje (2022: 167–170).

[15] Tai, kad šis žodžių darybos būdas būdingas išimtinai vienai kalbos daliai, o ne visoms (visokių kalbos dalių dariniams), taip pat stiprina pasirinktą poziciją sangrąžinio būdo nelaikyti atskiru.

[16] Sangrąžiniams vediniams aptarti skirtas monografijos 1.5.2. skyrelis, žr. p. 39–41.

reikmėms – rec.] pinigų iš parduotų grybų'). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad p. 53 tas pats veiksmažodis *užsigrybauti* jau aiškinamas kaip priešdėlio ir sangrąžos darinys: „[...] keli pagal kitų žodžių analogiją padaryti su priešdėliu ir sangrąžos afiksu (*užsigrybauti* 'užsidirbti pinigų iš parduotų grybų', plg. *užsidirbti*, *atsiseimauti* 'užtektinai, iki nebenorint prisibūti Seimo nariu', plg. *atsivalgyti*)" (p. 53). Manoma, kad *užsigrybauti* tipo veiksmažodžiai yra priešdėlių vediniai, o sangrąža yra papildoma darybos priemonė[17], sudėtinio formanto dalis, plg. priešdėlių vediniais laikomus veiksmažodžius *užsibūti* (: *būti*), *atsivalgyti* (: *valgyti*), *išsigulėti* (: *gulėti*) (Keinys 1999: 89–90), *persivalgyti* (: *valgyti*), *užsižiopsoti* (: *žiopsoti*) (Barauskaitė 1985: 30), *atsivalgyti* (: *valgyti*), *įsiplepėti* (: *plepėti*) (Ružė 2012: 58) ir kt. Monografijoje iš esmės laikomasi A. Paulauskienės ir DLKG pozicijos, ir tai autorės teisė, pasirinkimas (vadinasi, ta pozicija mokslininkę įtikina). Vis dėlto monografijoje šiam atskiru žodžių darybos būdu laikomam sangrąžiniam darybos būdui reikėjo skirti daugiau dėmesio[18], be to, šis būdas neturėtų būti nutylėtas ir rašant apie žodžių darybos būdus[19].

Su sangrąža šiek tiek susijusi kita monografijos vieta, kur kalbama apie pamatinio žodžio (ir jo formos) parinkimą – p. 11 rašoma: „Gali būti išleidžiami ir pamatinio žodžio priešdėlis ar sangrąžos afiksas, pavyzdžiui: *džiugena* 'besidžiaugiantis žmogus' (: *džiaugtis*), *išvarža* 'didžiulis Saulės plazmos išsiveržimas' (: *išsiveržti*) (daugiau apie darybos pamato pakitimus žr.: Urbutis 2009: 231–246; Jakaitienė 2009: 243; Barauskaitė 1985: 21–25; Keinys 1999: 19–20)." Čia pasakytini du dalykai: visiškai pritariant tam, kad pamatinio žodžio sangrąža kartais praleidžiama, į darinį nepereina, reiktų paminėti ir recenzijoje aptartą požiūrį, kad kai kurių mokslininkų veikaluose sangrąža kartais laikoma šalutine darybos priemone, sudėtinio formanto dalimi. Kitas dalykas, kad užsiminus apie galimą pamatinio žodžio priešdėlio neperėjimą į darinį reikėtų pateikti bent vieną šį teiginį iliustruojantį pavyzdį – abu dariniai (*džiugena*, *išvarža*) iliustruoja tik pamatinio žodžio sangrąžos praleidimą.

---

[17] Abi galimybės galėtų būti nurodytos taip: *už(si)grybauti* 'už(si)dirbti pinigų iš parduotų grybų' (: *grybauti*).

[18] Monografija ir yra tas žanras, kur galima (ir reikėtų) aptarti diskusinius, nevienodai traktuojamus dalykus.

[19] Kitoje monografijos vietoje (kalbant apie darybos būdus) sangrąžinis darybos būdas neminimas – p. 13 rašoma apie 4 pagrindinius ir mišrųjį darybos būdą: „Šalia išvardytų pagrindinių žodžių ***darybos būdų*** – priesagų vedybos, arba sufiksacijos, priešdėlių vedybos, arba prefiksacijos, galūnių vedybos, arba paradigmacijos, ir dūrybos, arba kompozicijos (Urbutis 2009: 333–340; Keinys 1999: 22–23), – lietuvių kalboje pasitaiko ir ***mišriosios darybos*** [...]" – kaip matyti, čia remiamasi V. Urbučio ir S. Keinio veikalais, bet juose apie atskirą – sangrąžinį – darybos būdą nekalbama.

Iki galo neaiškus pamatinių žodžių ir formų pateikimo principas, pvz.: *agurkžuvė* (: *agurkas* + *žuvis*), *įvairiareligis, -ė* (: *įvairus, -i* + *religija*), *kalbaknisys, -ė* (: *kalba* + *knisti*), bet *klišakalbė* (: *kliša kalba*), *kalbokūra* (: *kalbą kūrė*) ir kt. Kadangi dūrinių tipai nurodomi su pliuso (+) ženklu (žr. 9-ą lentelę – daiktavardis + daiktavardis, būdvardis + daiktavardis ir kt.), tai lyg ir visur lauktinas toks pat pateikimas[20]. Dėl pamatinio veiksmažodžio formos parinkimo: vienur rašoma ne tik bendratis, bet ir veiksmažodžio forma, kuria darinys remiasi tiesiogiai, o kitur pateikiama tik bendratis, plg., pvz., p. 12 *pojautis* (: *pajausti, pajautė*) ir *keistėjimas* (: *keistėti*), p. 63 *vargospūdis* (: *vargas* + *spaudė*) ir *skrajutė* (: *skrieti*) – *keistėjimas* remiasi būtojo kartinio laiko kamienu (*keistėjo*), *skrajutė* – *skrieja* arba *skriejo* ir pan. Bet kuriuo atveju pamatinių žodžių ir formų pateikimo principas galėjo būti paaiškintas.

Dar keletas smulkmenų. Neaiškaus tipo dūriniais laikomi *kūnovara* ir *megztipaltis*; iš ND pateiktų pavyzdžių (su paaiškinimais) matyti, kad jie semantiškai susiję su dviem daiktavardžiais – *kūnas*, *vara* ir *megztinis*, *paltas* (taigi veikiausiai yra daiktavardis + daiktavardis tipo, tik reikėtų aptarti *mergztipaltis* dezintegraciją); o gal šis darinys galėtų būti parašytas greta *rašytnamis* ir kt. (žr. p. 85). Prie neaiškių galėtų būti ir 9-oje lentelėje (p. 80) su klaustuku pateiktas daiktavardis + veiksmažodis tipo dūriniu laikomas *šokvaikštis*. Manoma, kad 4-oje lentelėje nurodant darybos fomanto[21] rūšį būtų buvę tiksliau rašyti ne „Priesagos“, o „Priesagos (baigmenys)“, nes ne vienur rašoma, kad tokius pat baigmenis turintys žodžiai būna ir dariniai, ir nedariniai (pvz., p. 52 pagrįstai rašoma: „Taigi *-acija* ne visais atvejais gali būti laikoma darybos formantu, kartais naujažodžiai šias morfemas (priesagą *-acij-* ir galūnę *-a*) tiesiog turi, nes tokia forma buvo pasiskolinti, o ne pasidaryti lietuvių kalboje.“).

Baigiant recenziją pasakytina, kad diskusinio pobūdžio pastabos (svarstymai) jokiu būdu nemenkina autorės nuveikto darbo. Daivai Murmulaitytei pavyko parengti turinio ir formos požiūriu aukšto lygio monografiją – pradedant nuo pasirinkto tyrimo objekto, tikslo iki uždavinių jam pasiekti nuoseklaus realizavimo. Ši monografija laikytina reikšmingu indėliu į žodžių darybos, neologijos (iš dalies ir leksikologijos, leksikografijos) mokslų raidą. Ir nors Daiva

[20] Gramatikose, žodžių darybos veikaluose prie darinių paprastai nurodomi ne žodžių junginiai, o du pamatiniai žodžiai (be pliuso ženklo). Įvairuojantis pamatinių žodžių pateikimas monografijoje veikiausiai susijęs su autorės pasirinkimu, kas – du atskiri žodžiai ar žodžių junginys – laikomas darybos pamatu.

[21] Parašymas darybos formantas (žr. monografijos p. 11) implikuoja, kad žodis yra darinys (t. y. iš pamatinio žodžio (-ių) padarytas žodis), o *-(i)acija* turi tiek tie, kuriuos galima laikyti dariniais, tiek skoliniai (apie žodžių su *-(i)acija* ir jų bendrašaknių atitikmenų su *-imas* traktavimą žr. Vaskelienė 2022).

Murmulaitytė išleido knygą, kuri naudingiausia mokslininkams (daugiausia žodžių darybos, morfologijos, leksikologijos specialistams), bet ji (ar jos dalys) turėtų būti įdomi ir naudinga apskritai naujažodžiais, naujadarais, duomenynais besidomintiems skaitytojams, monografija galėtų mokamai ir kūrybiškai pasinaudoti dėstytojai, studentai, mokytojai.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

Aleksaitė Agnė 2022: *Lietuvių kalbos naujažodžių daryba (2011–2019 m. Naujažodžių duomenyno pagrindu)*: daktaro disertacija, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Barauskaitė Dalia 1985: *Darybinė žodžių analizė*: metodinė priemonė, Šiauliai: Šiaulių pedagoginis institutas.

DLKG 2005: *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*, 4-oji pataisyta laida, red. V. Ambrazas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Jakaitienė Evalda 2009: *Leksikologija*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Keinys Stasys 1999: *Bendrinės lietuvių kalbos žodžių daryba*, Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

LKE – *Lietuvių kalbos enciklopedija*, sud. K. Morkūnas, red. V. Ambrazas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2008.

LKG 1971: *Lietuvių kalbos gramatika* 2, vyr. red. K. Ulvydas, Vilnius: Mintis.

Murmulaitytė Daiva, Aleksaitė Agnė 2021: *Žodžių darybos vedlys* [elektroninis išteklius], Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internete: https://ekalba.lt/zodziu-darybos-vedlys/. DOI: 10.35321/zodziu-darybos-vedlys.

ND – Miliūnaitė Rita, Aleksaitė Agnė. *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas* [Tęstinis internetinis žinynas nuo 2011 m.], sud. R. Miliūnaitė, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internete: https://ekalba.lt/naujazodziai/naujienos [žiūrėta 2023-01-25–27].

Paulauskienė Aldona 1983: *Lietuvių kalbos morfologijos apybraiža*, Kaunas: Šviesa.

Paulauskienė Aldona 1994: *Lietuvių kalbos morfologija. Paskaitos lituanistams*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

Paulauskienė Aldona 2007: *Lietuvių kalbos morfologijos pagrindai*, Kaunas: Technologija.

Ružė Albertas 2012: *Lietuvių kalbos morfologija* II, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Smetona Antanas 2005: Pagrindinių darybos būdų skyrimo klausimu. – *Acta Linguistica Lithuanica* 52, 83–89.

Urbutis Vincas 2009: *Žodžių darybos teorija*, 2-asis leidimas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Vaskelienė Jolanta 2022: Dėl bendrašaknių lietuvių kalbos daiktavardžių su priesagomis *-(i)acija* ir *-imas*. – *Respectus Philologicus* 41, 94–106. DOI: 10.15388/RESPECTUS.2022.41.46.111.

Vaskelienė Jolanta 2022a: Produktyvieji daiktavardžių ir būdvardžių vedinių naujadarų tipai. – *Acta Linguistica Lithuania* 87, 177–199. DOI: 10.35321/all87-09.

Įteikta 2023 m. vasario 2 d.

JOLANTA VASKELIENĖ
Vilniaus universiteto Šiaulių akademija
Vytauto g. 84, LT-76352 Šiauliai, Lietuva
jolanta.vaskeliene@sa.vu.lt